

Саїк А. В.,

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри філології та мовної комунікації

Національного технічного університету «Дніпровська політехніка»

<https://orcid.org/0000-0001-5092-9481>

ФУНКЦІЇ МІФОЛОГЕМ У РОМАНІ «ПІД ЗНАКОМ ЦВІРКУНА» ВІКТОРА САВЧЕНКА

Анотація. Стаття присвячена аналізу міфологем та їхніх функцій у романі Віктора Савченка «Під знаком цвіркуна». У сучасному мовознавстві і літературознавстві міфологеми розглядаються як універсальні символічні структури, що формують смисловий простір художнього тексту та визначають його багатшаровість. У центрі дослідження – виявлення ключових міфологем роману та осмислення їхньої ролі у формуванні ідейно-художнього змісту твору. Зокрема, проаналізовано такі базові образи, як цвіркун (символ гармонії та духовного зв'язку з природою), подорож (архетип пошуку), вогонь (очищення та відродження), дім (стабільність і родинність) та вода (плин часу й очищення). Актуальність дослідження зумовлена відсутністю ґрунтовних наукових розвідок, присвячених аналізу архетипічних образів у творчості Віктора Савченка, а також необхідністю комплексного підходу до осмислення їхньої ролі в ментальності українського етносу. Стаття висвітлює, як міфологеми поєднують раціональне й ірраціональне, національне й універсальне. У результаті вони створюють багатозначний семантичний простір, що стимулює читача до інтерпретації та дозволяє глибше зрозуміти авторське світобачення. У роботі враховано міждисциплінарний контекст вивчення міфологем, зокрема ідеї І. Лощінової, Н. Кобилко, Ю. Лотмана тощо. Це дозволяє простежити, як образи-архетипи трансформуються у національному просторі та стають важливим чинником у формуванні культурної пам'яті й ідентичності. Роман «Під знаком цвіркуна» постає як текст, що інтегрує традиційні й модерністські символи, розширюючи горизонти інтерпретації української прози другої половини ХХ століття. Таким чином, дослідження засвідчує, що міфологеми в романі Савченка є не лише естетичними складниками, але й концептуальними елементами, які забезпечують цілісність твору, відображають його філософську спрямованість і сприяють розкриттю глибинних сенсів сучасної української культури, а також виступають засобом діалогу між традицією і модерністю. Використання архетипів і символів, спільних для багатьох культур, дозволяє розширити межі інтерпретації тексту, зробивши його частиною загальносвітового літературного контексту. Водночас, ці символи укорінені у специфічному українському культурному ґрунті, що додає тексту автентичності та глибини.

Ключові слова: міфологема, архетип, символ, лінгвокультурний код, концепт, національна свідомість.

У сучасному гуманітарному знанні дедалі більшого значення набувають міждисциплінарні підходи, які поєднують літературознавство, мовознавство та культурологію. У цьому

контексті архетипи, символи та міфологеми розглядаються не лише як літературні елементи, але як репрезентанти національного світогляду, колективної пам'яті та культурних домінант.

Постановка проблеми. Сучасна мовознавча, літературознавча, культурологічна наука дедалі більше звертається до вивчення архетипів, символів і міфологем як ключових складових колективного дискурсу. Це зумовлено прагненням глибше зрозуміти внутрішню структуру текстів, розкрити їх схований зміст та зв'язки з культурною традицією. Міфологеми, як універсальні символи, які втілюють архетипічний досвід людства, стають основним інструментом для дослідження творчості письменників різних національностей.

У цьому контексті роман Віктора Савченка «Під знаком цвіркуна» є знаковим явищем, в якому гармонійно поєднується архетипічна символіка з національною специфікою. Міфологеми у творі не лише структурно організовують текст, але й виконують ключову роль у розкритті його ідейного змісту. Вони допомагають виявити багатшаровість твору, його зв'язок із національним світоглядом. Роман є яскравим прикладом тексту, у якому лінгвокультурні коди реалізуються через систему міфологем, що втілюють як універсальні, так і локальні (українські) культурні смисли.

Оскільки архетипічні образи і міфологеми в романі «Під знаком цвіркуна» до сьогодні ґрунтовно не досліджувалися вченими, це відкриває можливості для нових інтерпретацій. Актуальність обраної теми зумовлена потребою розкриття художнього потенціалу міфологем у романі Віктора Савченка «Під знаком цвіркуна», а також осмисленням їхньої ролі у формуванні символічного простору колективної пам'яті та культурних домінант.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Насправді немає великої кількості монографій або вузько-спеціалізованих статей, присвячених винятково роману «Під знаком цвіркуна» Віктора Савченка. Проте є декілька праць, в яких робиться загальний аналіз творчості українського письменника. Наприклад, в дисертаційній роботі Лощінової І. С. «Неокласика у творах письменників Дніпропетровщини», яка присвячена характеристиці неолексем у поетичних і прозових текстах письменників Дніпропетровщини, аналізуються також індивідуально-авторські лексеми творів Віктора Савченка, встановлюються їхні особливості з позицій семантики, та лінгвостілістики [1].

Дослідниця Світлана Мартинова у своїй статті «Михайло Чхан та Іван Сокульський як прототипи літературних героїв

у творах письменників Придніпров'я» розглядає оригінальність авторського осмислення художніх образів Івана Сокульського та Михайла Чхана, які стали прототипами літературних героїв романів Віктора Савченка «Народжений під знаком Цвіркуна» та Василя Ковалюка «Розп'яття». Авторка простежує способи трансформації авторами фактів життя, вражень, портретних характеристик прототипів у художній світ творів [2].

Аналізом творчості українського письменника і сценариста Віктора Савченка займалися також такі літературознавці та критики, як: Григорій Костюк, Євген Сверстюк, Іван Дзюба, Віктор Ярмиш, Микола Жулинський та інші.

Якщо говорити про дослідження міфологеми у вітчизняній і зарубіжній науці, то є чимало робіт, які присвячені цьому питанню. Наприклад, українська дослідниця Наталія Кобилко у своїй статті «Міфологеми *дому* й *дороги* як структурні складові творення жіночих образів в українській химерній прозі» з'ясовує роль міфологем *дім* і *дорога* під час творення жіночих образів в українській химерній прозі [3].

Естонський семіотик Юрій Лотман також приділяв увагу ролі міфологем у текстах. Він розглядав їх як механізм створення «семіотичного вибуху», що активізує нове значення і сприяє перетворенню культурного простору. Дослідник стверджував, що міфологеми здатні забезпечити тексти багатозначністю, створюючи поліфонічність змісту [4, с. 67].

Дослідження міфологем у художніх текстах мають міждисциплінарний характер, об'єднуючи мовознавство, літературознавство, культурологію, антропологію та філософію. Вони виступають не лише способом вираження універсальних ідей, а й інструментом адаптації особистості до сучасних культурних запитів.

Мета нашої розвідки полягає в комплексному аналізі ключових міфологем у романі «Під знаком цвіркуна» Віктора Савченка, визначення їхнього впливу на структуру, символіку й смислове наповнення твору, а також аналіз того, як за допомогою міфологічних образів автор розкриває психологію персонажів, соціальні проблеми та універсальні ідеї, властиві людині.

Виклад основного матеріалу дослідження. Роман Віктора Савченка «Під знаком цвіркуна» став частиною української літератури, яка активно інтегрує універсальні архетипічні символи в локальний культурний контекст. Проведене дослідження міфологем у цьому творі дозволило нам глибше зрозуміти специфіку авторського мислення, художню своєрідність роману та його значення для української лінгвокультурної традиції.

Міфологема – це поняття, яке відображає глибокі культурні та символічні структури, що виникають у контексті міфу. Воно часто використовується для позначення елементів, які структурують міфологічний текст або наратив, але водночас мають ширший, універсальний характер. Вперше цей термін почав активно використовуватися у XX столітті, коли вивчення міфології стало предметом міждисциплінарного аналізу, об'єднуючи дослідження філософії, літературознавства, антропології та культурології.

Один із ранніх дослідників міфологем, Карл Густав Юнг, розглядав це поняття у зв'язку з архетипами – універсальними образами та схемами поведінки, які існують у колективному несвідомому людства. За Юнгом, міфологеми є проявами архетипів у конкретних культурах, через які суспільство висловлює свої базові ідеї про світ, людину та її місце у всесвіті. Напри-

клад, образ героя, що долає перешкоди, або мотив космічного дерева можуть вважатися міфологемами, які відображають спільні для багатьох культур смисли.

Клод Леві-Стросс, видатний французький антрополог, у своїй структурній антропології також використовував концепцію міфологеми для аналізу міфів. Він стверджував, що міфи слід розглядати як мову, де міфологеми є «словами» або «фразами», які утворюють складну систему значень. За Леві-Строссом, міфологеми мають бінарну структуру, що відображає опозиції, характерні для мислення людини: життя і смерть, добро і зло, порядок і хаос.

Інший підхід до вивчення міфологем запропонував Мірча Еліаде, який бачив у них засіб, через який міфологія підтримує сакральний порядок. Еліаде підкреслював, що міфологеми не лише пояснюють космогонічні або онтологічні уявлення, але й допомагають відновити гармонію між людиною та світом у часи кризи. Наприклад, ритуали, засновані на міфологемах, дозволяють заново пережити первісні події творення світу [5, с. 72].

Однією з важливих характеристик міфологем є їхня поліфункціональність. Вони одночасно виконують когнітивну, емоційну, ідентифікаційну та естетичну функції, а також є багатовимірними і багатозначними поняттями, які охоплюють різні аспекти людського досвіду. Вони дозволяють зрозуміти, як міфи формують наш світогляд і впливають на спосіб сприйняття реальності. Ці поняття залишаються актуальними у сучасному світі, адже вони допомагають осмислити як традиції, так і інновації в культурі [6].

Одним із важливих аспектів еволюції міфології є її семіотичний вимір. У семіотиці міфологема розглядається як знак, що володіє подвійною природою: з одного боку вона є представленням конкретного образу, а з іншого – переносником глибшого змісту. Наприклад, міфологема *дерева життя* символізує ідею єдності світобудови, а її інтерпретація може змінюватися залежно від конкретної культури чи історичного періоду [7, с. 111].

Взаємодія міфологем із мовними засобами – це ще один аспект їхньої ролі в художньому тексті. Через метафори, символи та інші художні прийоми міфологеми знаходять своє вираження в конкретних текстових формах. Це дозволяє автору створити образність, що має універсальний зміст, але водночас залишається індивідуальною для кожного читача [8, с. 70].

Міфологеми, які функціонують у романі Віктора Савченка «Під знаком цвіркуна», забезпечують не лише образну організацію тексту, а й відтворення етнокультурної картини світу. Через них письменник структурує наратив, формує концепти часу, простору, буття, вкорінені в українській ментальності.

Особливість твору полягає у лінгвістичному моделюванні культури – засобами мови втілюється колективний досвід, закодований у символах, що мають коріння в традиційному українському фольклорі, міфопоетиці та сакральній образності.

Досліджуючи текст роману, ми виділили базові міфологеми, визначили їхні значення в контексті сюжету, наприклад:

1. Цвіркун – символ гармонії, зв'язку з природою. Визначає атмосферу та філософію роману;
2. Подорож – архетип пошуку. Формує сюжетну основу та розвиток персонажів;
3. Вогонь – очищення, відродження. Показує кризові моменти й етапи трансформації головних героїв;

4. Дім – символ стабільності, родинності. Відображає тему пошуків і втрат.

5. Вода – потік часу, очищення. Сприяє розкриттю ідей відновлення.

Ключовою міфологемою роману є *цвіркун* – символ, який має глибоке фольклорно-культурне підґрунтя. У межах української культурної традиції цвіркун асоціюється з домашнім затишком, душевним теплом, гармонією з природою. У романі цей образ набуває лінгвокультурного значення: він стає маркером пам'яті, зв'язку поколінь, символом внутрішньої рівноваги. Часте вживання цього образу в тексті (понад 40 разів) вказує на його ключову функцію у формуванні символічного простору твору.

Звукова репрезентація цвіркуна (цвірчання) у романі виконує також семіотичну функцію: вона активує процес пам'яті, зумовлює емоційно-асоціативні реакції, типові для національного читача, який володіє відповідним культурним кодом. Наприклад, у сцені, де герой згадує дитинство, звук цвіркуна стає тригером для спогадів, демонструючи роль міфологеми як міста між минулим і теперішнім [9, с. 12].

Наступний архетип, який ми виділяємо в романі, – це *подорож*, яка має кілька рівнів: фізичний (переміщення героїв у просторі), психологічний (їхній внутрішній розвиток) і філософський (пошук відповідей на екзистенційні питання). Особливістю твору є те, що подорож супроводжується змінами у ставленні героїв до себе і світу. Таким чином, герой переживає кризові моменти, які символічно пов'язані з точками змін на його маршруті. Подорож – архетип, що в лінгвокультурологічній перспективі репрезентує концепт шляху як метафори життя. Цей образ співвідноситься з традиційним для української культури мотивом пошуку «правди», якого прагне герой.

Архетип *вогону* у романі не тільки асоціюється з очищенням, але й виступає маркером інтенсивних емоцій. У сцені, де герой спалює листи, що символізують його минуле, вогонь стає метафорою звільнення від тягаря спогадів, тобто каталізатором його внутрішньої трансформації, що доводить його до наступного етапу самопізнання [9, с. 42]. Водночас вогонь інколи символізує небезпеку, що підкреслює його двоїсту природу. Цей образ є частиною національного культурного коду, де вогонь асоціюється з оновленням, а іноді й із загрозою.

Дім – одна з найпотужніших українських культурних концептосфер. В романі дім є не лише фізичним простором, а й станом душі. Герой усвідомлює, що справжній дім – це гармонія з собою, яку потрібно шукати всередині. У романі дім символізує не лише родинне вогнище, а й втрачений зв'язок із корінням, внутрішній спокій, який важко здобути в умовах соціального та особистісного розладу.

Універсальним символом у творі виступає *вода*. Вода – як концепт у межах українського культурного простору символізує час, очищення, оновлення. У романі вода функціонує як метафора трансформації, межі між старим і новим, відходу й повернення. Наприклад, сцена, де герой споглядає річку, стає ключовою для його розуміння циклічності життя [9, с. 12]. Вода також вказує на залежність людини від природного світу, що гармонійно співвідноситься із загальним символізмом роману.

Під час нашого аналізу роману ми помітили, що міфологеми рівномірно розподілені по всьому тексту, але їхня інтенсивність змінюється залежно від тематики розділів. Наприклад,

цвіркун найбільше згадується в перших розділах, де формуються основні символічні акценти роману.

Варто зазначити, що у романі міфологеми взаємодіють між собою, створюючи складний мережевий символічний простір. Наприклад, до сцени повернення героя додому приєднуються одразу кілька ключових символів: дім, цвіркун та подорож. Це підкреслює цільність твору і його завершеність.

Окремо варто підкреслити важливу функцію міфологем у розкритті характерів персонажів. Для головного героя *цвіркун* є символом стабільності, тоді як для другорядних персонажів він може виступати нагадуванням про втрату або страхи. Таке багатозначне трактування міфологем робить текст відкритим для інтерпретацій [9, с. 33].

Міфологеми у творі можуть набувати також нових значень залежно від контексту. Наприклад, подорож героя до нового міста на початку символізує пошук нових можливих місць, але в кінці тексту вона стає метафорою втечі від минулого.

Загалом, міфологеми в романі «Під знаком цвіркуна» виконують такі функції: створення символічного простору, організація сюжету та розкриття тематики. Вони підсилюють емоційний і філософський вплив твору, забезпечуючи його глибину та поліфонічність, а також підтримують важливу роль у розкритті ідейно-художнього змісту твору. Вони не лише служать символічним кодом для виразу авторських ідей, але й впливають на побудову сюжету, характеристику героїв та формування емоційної атмосфери [10, с. 63].

Отже, якщо враховувати логіку думки, виражену вище, то можна дійти висновку, що усі зазначені образи функціонують не лише як символи, а й як лінгвокультурні репрезентанти глибоких смислів, властивих українському етномисленню. Їхнє значення розкривається через текстову реалізацію в метафорах, порівняннях, повторюваних образах, що зберігають сліди колективного досвіду.

Вони виконують когнітивну функцію – структурують світ твору відповідно до культурних моделей, емоційну – впливають на читача через символіку, ідентифікаційну – дають змогу впізнавати в героях власний ментальний світ, і естетичну – створюють образний шар тексту, що апелює до чуттєвої сфери.

Якщо говорити про функції міфологем у романі, то варто зазначити, що, по-перше, вони виступають як засіб передавання авторської концепції часу та простору. Наприклад, *цвіркун* символізує не лише гармонію, а й циклічність часу. Його постійна присутність у тексті нагадує про незмінність природних законів і зв'язок між поколіннями. Завдяки цьому символу автор підкреслює важливість усвідомлення людиною свого місця у світі та відповідальність за свої вчинки.

По-друге, міфологеми допомагають у розкритті ідей пошуку сенсу життя. *Подорож* головного героя символізує його внутрішній пошук і трансформацію. У контексті твору вона вказує на те, що справжнє усвідомлення себе можливо лише через подолання перешкод і кризових моментів. Ця функція міфологеми *подорож* реалізується через численні епізоди, в яких герой зустрічається з викликами, що змушують його переосмислити власну цінність. Ще однією з важливих функцій цієї міфологеми є акцентування уваги на універсальності людського досвіду, що дає змогу читачам будь-якої культури пізнати власне переживання у зображених подіях. Цей аспект особливо важливий для розуміння твору, після чого він дозволяє інтегрувати особисту історію героя у ширший контекст людського світу.

Третьою не менш значущою функцією міфологем є створення психологічного портрета героїв. Наприклад, символ *дому* відображає емоційний стан персонажа. Для головного героя дім асоціюється зі спокоєм, проте водночас є джерелом болісних спогадів. Через цей символ автор показує амбівалентність людських переживань і складність персонажів внутрішнього світу.

Четвертою функцією є підсилення емоційної атмосфери тіла. *Вода*, що символізує очищення та оновлення, з'являється в ключових моментах, підкреслюючи важливість цих подій. Наприклад, у сцені, де герой споглядає річку після пережитих труднощів, вода створює атмосферу спокою й надії.

П'ятою функцією міфологем є формування інтертекстуальних зв'язків. У романі автор використовує архетипічні образи, які є універсальними у світовій культурі. Це дозволяє твору виходити за межі локального контексту, залишаючись частиною загальносвітової літературної традиції [11, с. 44].

Шоста функція, яку виділяємо, – це створення поліфонії тексту. Міфологеми взаємодіють між собою, утворюючи складний символічний простір, де кожен елемент доповнює інший. Наприклад, поєднання символів *подорожі* й *дому* у фіналі твору підкреслює ідею циклічності життєвого шляху. Крім того, міфологеми служать способом відображення глобальних ідей. Наприклад, через символ *цвіркуна* автор акцентує увагу на гармонії між людьми і природою, закликаючи до збереження цього зв'язку. Це особливо актуально в сучасному світі, де екологічні проблеми набувають критичного значення.

Сьома функція міфологем виникає у розкритті соціальних проблем. Наприклад, образ *подорожі* використано для підкреслення ізольованості героя в сучасному світі, що стає метафорою загальної відчуженості людини в суспільстві.

Під час аналізу функцій міфологем у романі «Під знаком цвіркуна» Віктора Савченка, слід звернути увагу на їхню роль у формуванні загальної структури тексту. Міфологеми виступають не лише окремими символічними елементами, а й стають основою композиційної цілності твору. Через повторення ключових образів, таких як цвіркун, дім, подорож, автор забезпечує єдність тексту, що дозволяє читачеві легко орієнтуватися в його символічному просторі [12, с. 89].

Окремо виділяємо функцію створення часових і просторових контрастів у тексті. Наприклад, символ *дому* постійно протиставляється символу *подорожі*: перший асоціюється зі стабільністю, тоді як другий – з рухом і змінами. Це протиставлення дозволяє автору відобразити боротьбу між прагненням до спокою та забезпеченістю розвитку, яка є центральною для багатьох героїв роману.

Міфологеми також служать для встановлення зв'язків між реальними і символічними текстами. У романі цвіркун одночасно є конкретним елементом природного світу та символом зв'язку з духовним. Його присутність у певних епізодах плавно переходить від реалістичного опису до символічного. Це надає тексту багатшаровості, завдяки чому він сприймається як більш складний і глибокий [13, с. 55].

Функція міфологем у романі тісно пов'язана з їхньою здатністю посилювати емоційний вплив на читача. Наприклад, сцени, в яких герой взаємодіє з водою (споглядання річки, дощ), викликають у читача почуття очищення і надії. Це створює ефект співпереживання, допомагаючи глибше зануритися у внутрішній світ героя.

Особливу увагу варто приділити функції міфологем у відображенні ідеї зв'язку між людьми і природою. Символи цвіркуна та води підкреслюють гармонійність цих відносин, яка поступово відновлюється у героя в процесі його подорожі. Через цей аспект автор наголошує на важливості інтеграції природних ритмів у життя людини, що є однією з ключових ідей роману [14, с. 17].

Міфологеми також використовують для створення ретроспективної перспективи, яка дозволяє герою осмислити своє минуле. Наприклад, сцени, в яких герой згадує дитинство за звуками цвіркуна, залишаються своєрідними маркерами його емоційного стану [9, 58]. Це допомагає читачеві краще зрозуміти мотивацію персонажа та його еволюцію.

Висновки. Проаналізувавши текст роману, ми виділили такі основні функції міфологем у лінгвокультурологічному аспекті:

1. Інтерпретація культурного досвіду через мову;
2. Формування колективної пам'яті в художньому тексті;
3. Репрезентація цінностей і світогляду нації;
4. Створення національного символічного простору;
5. Інтеграція індивідуального досвіду у колективний дискурс.

Досліджуваний матеріал засвідчує, що у романі Віктора Савченка «Під знаком цвіркуна» продемонстрована лінгвокультурна модель письменницького мислення, де поєднуються науковість, філософічність та національна міфопоетика. Його інтерпретація міфологем спирається на загальнолюдські архетипи, але реалізується в межах українського мовно-культурного простору.

Оскільки формування когнітивної матриці аналізованих міфологем здійснюється за участю колективної та індивідуальної свідомості, це дає можливість окреслити подальшу наукову перспективу досліджень з урахуванням їх смислових реалізацій та характеру процесів концептуалізації.

Література:

1. Лощина І. С. Неокласика у творах письменників Дніпропетровщини : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Дніпро, 2016. 325 с.
2. Мартинова С. Михайло Чхан та Іван Сокульський як прототипи літературних героїв у творах письменників Придніпров'я. Палітра слова й тексту Січеславщини : колективна монографія / за ред. Валентини Біляцької. Кн. 3. Дніпро : Ліра, 2022. С. 148-164.
3. Кобилко Н. Міфологеми дому й дороги як структурні складові творення жіночих образів в українській химерній прозі . 2018 C:/Users/saikn/Downloads/Mitologemy_domu_i_drogi_jako_sk%C5%82ado.pdf
4. Єріс Ю. В. Теоретичні засади дослідження поняття «концепт» в сучасному мовознавстві // XIII Міжнародна науково-практична конференція «Сучасні напрями розвитку наукових досліджень» (15–17 червня 2022 р.). Видавництво VoScience, Чикаго, США. 2022. 83 с.
5. Карпенко І. М. Роль символіки природи у створенні художнього тексту: на матеріалі сучасної прози // Науковий вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. 2022. № 4. С. 72–81.
6. Орлова О. В., Орлов О. П. Основи літературознавства. Тексти лекцій. 2021. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/14564/3/%d0%9e%d1%81%d0%bd%d0%be%d0%b2%d0%b8%20%d0%bb%d1%96%d1%82%20%d0%bb%d0%b5%d0%ba%d1%86%d1%96%d1%97%20.pdf>
7. Пустовіт В. Автентичні фольклорні мотиви : вивчення української міфології в старшій школі // Вчені записки ТНУ імені В. І. Вер-

- надського. Серія : Філологія. Журналістика. 2022. Т. 33 (72), № 1, ч. 3. С. 111–116.
8. Сидоренко Ю. О. Вивчення взаємозв'язків між персонажами у творах із міфологічною образністю на уроках української літератури // Нова педагогічна думка. 2020. № 1 (101). С. 70–73.
 9. Савченко В. Під знаком цвіркуна: Фантастичний роман. Дніпропетровськ: Дніпрокнига, 2004. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=4147>
 10. Тимченко М. В. Функції міфологем у розкритті теми гармонії людини з природою // Літературознавчий вісник. 2020. № 5. С. 63–72.
 11. Сорока Д. П. Роль архетипів у побудові художнього тексту : сучасний погляд // Сучасна література і культура. 2022. № 3. С. 44–56.
 12. Гончарук Т. П. Символіка та міфологеми в українській літературі ХХІ століття : культурний контекст // Літературознавчі студії. 2019. № 7. С. 89–97.
 13. Деркач М. В. Інтерпретація міфологічного у творчості сучасних українських письменників // Наукові записки НАУКМА. Філологія. 2021. № 5. С. 55–66.
 14. Єфіменко С. О. Використання архетипів у літературі : функції та структура // Гуманітарний часопис. 2023. № 1. С. 17–29.
 15. Зінченко Л. А. Міфологічні архетипи як засіб художньої виразності в сучасному романі // Український літературний огляд. 2018. № 2. С. 41–53.
 16. Костюк І. Концепт і міфологема в понятійному апараті сучасної культурології // Мистецтвознавство України. 2020. № 12. С. 12–17. URL: <http://mystukr.mari.kyiv.ua/article/view/220918/224615>
 17. Шевченко Г. П. Міфологеми як чинник інтертекстуальності у прозі Віктора Савченка // Наукові праці з літературознавства. 2024. № 1. С. 12–24.

Saik A. Functions of myyhologems in the novel “Under the sign of the grasshopper” by Viktor Savchenko

Summary. The article is devoted to the analysis of mythologems and their functions in Viktor Savchenko's novel “Under the Sign of the Cricket”. In modern linguistics and literary studies, mythologems are considered as universal symbolic structures that form the semantic space of a literary text and determine its multi-layeredness. The focus of the study is on identifying the key mythologems of the novel and understanding their role in forming the ideological and artistic content of the work. In particular,

such basic images as the cricket (symbol of harmony and spiritual connection with nature), journey (archetype of search), fire (purification and rebirth), home (stability and kinship) and water (the flow of time and purification) are analyzed. The relevance of the study is due to the lack of thorough scientific research devoted to the analysis of archetypal images in the work of Viktor Savchenko, as well as the need for a comprehensive approach to understanding their role in the mentality of the Ukrainian ethnic group. The article highlights how mythologemes combine the rational and the irrational, the national and the universal. As a result, they create a multi-valued semantic space that stimulates the reader to interpret and allows for a deeper understanding of the author's worldview. The work takes into account the interdisciplinary context of the study of mythologemes, in particular the ideas of I. Loshchinava, N. Kobylko, Yu. Lotman, etc. This allows us to trace how archetypal images are transformed in the national space and become an important factor in the formation of cultural memory and identity. The novel "Under the Sign of the Cricket" appears as a text that integrates traditional and modernist symbols, expanding the horizons of interpretation of Ukrainian prose of the second half of the 20th century. Thus, the study shows that mythologemes in Savchenko's novel are not only aesthetic components, but also conceptual elements that ensure the integrity of the work, reflect its philosophical orientation and contribute to the disclosure of the deep meanings of modern Ukrainian culture, and also act as a means of dialogue between tradition and modernity. The use of archetypes and symbols common to many cultures allows you to expand the boundaries of the interpretation of the text, making it part of the global literary context. At the same time, these symbols are rooted in the specific Ukrainian cultural soil, which adds authenticity and depth to the text.

Key words: mythologeme, archetype, symbol, linguistic and cultural code, concept, national consciousness.

Дата першого надходження рукопису
до видання: 20.10.2025

Дата прийнятого до друку рукопису
після рецензування: 19.11.2025

Дата публікації: 30.12.2025